

Hukukî Bilgiler Mecmuası

SAHİP VE BAŞMUHARRİRİ

Paris Hukuk Fakültesi Doktörü

AVUKAT

GAD FRANKO MİLÂSLI

Adres : Galata, Bahtiyar han Bay Gad Franko yazıhanesi

Telefon : 43009

Bir nüshanın bedeli 25 kuruştur.

Bir senelik abonmanı posta ücretile beraber 250 kuruştur.

Türkiye harici için 300 kuruştur.

İSTANBUL

HANRI ZELLİÇ VE MAHDUMU BASIMEVİ

1939

MAHKEME İÇTİHATLARI

JURISPRUDENCE

1 Numaralı Kazanç Temyiz Komisyonu

Karar No. 4310 — Tarih 27/3/936

Hulâsa : Kocasının mağazasında çalışan kadın kazanç vergisi ile teklif edilemez.

Hâdise — 1935 senesi kazanç vergisi yoklaması esnasında, İstanbul-da, Büyükderede 303 numaralı dükkânda Stefano karısı Eleni'nin, kocası ile birlikte çalışmakta olduğu görülüp üç seneden beri de namına kazanç vergisi tahakkuk ettirilmediği anlaşılmış ve 1934 ve 1935 seneleri için 2395 numaralı kanuna tevfikân, dükkânın gayrı safi iradının 500 liradan aşağı bulunması hasebile, gündelik gayrı safi kazanç üzerinden otuzer lira asıl vergi ve vaktinde müracaat edip karne almadığından da 76 ıncı maddeye müsteniden birer misil zam ve 1933 senesi için de 755 numaralı kanunun 34 üncü maddesine müsteniden 25,50 lira vergi ve 64 üncü madde mucibince de % 40 mektum zammı tahakkuk ettirilmiştir.

İtiraz yolları — Madam Eleni, namına tahakkuk ettirilen vergi dolayisiyle bir taraftan Tetkik İtirazat Komisyonuna müracaat etmiş diğer taraftan da hakkında kanunsuz muamele yapıldığından bahisle doğrudan doğruya Maliye Vekâletine bir şikâyetname göndermiştir.

İtiraz delilleri — Muteriz Tetkiki İtiraz Komisyonuna verdiği itiraz istidasında :

Zevcinin dükkânında müştereken çalıştığı halde tahakkuk memuru tarafından kendisinin müstahdem olarak gösterilmesinin doğru olmadığını beyan ve evrakının tetkiki sırasında izahat vermek üzere komisyona davet edilmesini talep eylemiştir.

Malmerunun iddiası — Malmemuru, vaki itirazı :

a) Müstedinin mezkûr dükkânda müstahdem olmadığı hakkında ki iddiasının zabıtaca ve mahalli halk mümessiliğince yapılan tetkika-ta tevafuk etmemesi kendisinin mezkûr dükkânda üç seneden beri çalıştığını anlaşılmaması hasebile doğru olmadığını ;

b) Kazanç vergisi kanununun seyyar mükellefler hakkındaki itiraz hükümlerini muhtevi 61 inci maddesi mucibince mütehakkak verginin nisfi tediye edilmeden yapılacak itirazın dinlenilmemesi lâzımgeldiğini, beyan ederek reddeylemiştir.

Tetkik İtiraz Komisyonu Kararı:

Beyoğlu Tetkik İtirazat Komisyonunun 10.10. 1935 tarihli ve 11366 numaralı kararı :

Gündelik gayri safi kazançları üzerinden mükellef tutulanların itiraz hakkı, kazanç vergilerinin birinci taksiti ödemelerine bağlı olduğu halde muterizin mezkûr taksiti ödememiş olduğu şube mütalea-namesinden anlaşılmakla itirazın reddine 10.10.1935 tarihinde ittifakla karar verildi.

İdarî Tetkikat—Madam Eleni namına kocası tarafından Maliye Vekâletine gönderilen şikâyetname, Vekâletten İstanbulda Maliye Murakıplığıne (¹) gönderilmiş ve alınan malûmat üzerine Tetkik Burosunca (²) yapılan tetkikat sonunda dermeyeran olunan mütaleada :

(Kazanç Vergisi kanununun dördüncü maddesinin B fıkrasında, evli kadın kocasının ticarî işlerinde «müdür de olsa» vergi mükellefi kocadır, ibarei kanuniyesile karının, kocasının ticarethanesinde müstahdemliğin en yüksek derecesi olan müdür lük derecesine kadar çıkabileceği derpiş olunduğu, bu ticarethanede müdür olan şahsın, bu şahıs ticarethane sahibinin karısı dahi olsa, hizmet erbabi gibi vergiye tabiiyeti lâzım geleceği ve çünkü kazanç vergisi kanununun 25 inci maddesinde patronlar «çalıştırdıkları her sınıf memur v emüstahdem...» lere her ne nam ile olursa olsun verdikleri paralarıveya o mahiyetteki ayniyati aylık bordolarda beyan eylemeğe ve vergilerini de kesmeğe mecbur bulundukları ve bilvesile ekser vergi kanunlarımızın tanziminde istifade olunan Fransız mevzuatına da temas olunarak Fransa'da ticarî ve sınaî teşebbüslere ait vergide, evli kadın kocasının işinde (employée), (préposée) veya (gérante) dahi olsa yalnız kocanın

(1) Maliye Vekâleti Teşkilât ve vazifeleri hakkındaki kanun ile mürakiplik teşkilâtı kaldırılmıştır.

(2) Teşkilât kanunu ile Mali Tetkik Heyeti unvanını almıştır.

vergi ile mukellef tutulduğu: maaş ve ücretlere ait vergide kadın müstahdem vaziyetine girdiği müddetçe, bu istihdam vaziyeti, kocasının ticarethanesinde de olsa, vergi aranacağı: bütün irat menbalarını istihdaf eyliyen iradı umumî vergisinde, müstahdemin vergi nisbeti daha hafif olması dolayisile aile reisi lehine bir tahfif de temin olundu ve bu şerait dahilinde kocasının ticarethanesinde müsdemler gibi muayyen bir ücret veya aidatla çalışan evli kadın da diğerlerinden farklı bir muameleye tâbi bulundurulmak lâzımgeleceği zikredildikten sonra, şu kadar ki Stefano hadisesinde, bir mahalle bakkal dükkânında karının kocaya yardım etmesini bir ticarethanedeki müstahdemlik vaziyetinde görmek ve böyle bir görüşü teyit edecek kanunî memsek bulmak hayli müşkül olduğu, kanunu medeninin 151 inci maddesinde, kadın müşterek saadeti temin hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviri olduğu da beyan edilmesine göre hadisede müstahdemlik aramanın karı koca arasındaki hukukî münasebetlerde kabili telif bulunamayacağı...) neticesine varılmıştır.

Bu mütalea, Vekâlet makamınca tasvip olunmuş, diğer taraftan 1 numaralı Kazanç Temyiz Komisyonu da aşağıda yazılı 27/3/1936 tarihli ve 4310 numaralı kararla aynı neticeye vasil olmuştur.

1 Numaralı Kazanç Temyiz Komisyonu kararı :

Stefano karısı Eleni'nin 1936 malî yılı kazanç vergisine ait evrak okundu:

Mükellef tarafından yapılan temyizın müddeti içinde olduğuanlaşıldı: Kocasının bakkal dükkânında tezgâhtarlık yaptığından dolayı gündelik bir buçuk lira kazanç üzerinden namına tarholunan vergiye ve 76 inci maddeye tevfikân ilâve olunan misil zammına itiraz eden mükellefin kocasının dükkânında müştereken çalıştığı halde namına vergi tarhının kanuna mugayir ve mağduriyetini mucip olduğunu iddia eylesi üzerine itiraz komisyonunca matruh verginin nisfını ödemediğinden dolayı itiraz hakkı olmadığı mütaleasile itirazının reddine karar verilmiş ve işbu karar aleyhine mükellef tarafından evvelki iddialarını tekrar suretile temyizen itiraz olunmuştur.

Geregi konuşuldu:

2395 numaralı kanunun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasında «evli kadın kocasının ticarî ve sınaî işlerinde müdür de olsa vergi mükellefi kocadır» denildiği ve kanunu meddeninin 151 inci maddesinde evlenme ile bir «birlik» vücut bulduğu müsarrâh bulunduğu gibi 153 üncü maddesi de kadının müşterek saadet temin hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviri olduğunu mübeyyin bulunduğu göre birliğin bir cüz'ü olup gücü yettiği kadar kocasına muavenet etmeğe kanunen mecbur bulunan kadının tabii ve kanunî şerik vaziyetinde vaki hizmet ve muaveneti vergi ile teklifini müstelzim bulunmamasına ve bu itibarla mümeyyizin itirazının sınıf ve dereceye ve gündelik kazanç miktarına müteveccih olmayıp esas mükelleffiyete taallük etmekte olması hasebile nisf verginin ödenmesi kaydı ile mukayyet olmamasına mebni kanuna bu cihetten uygun olmıyan kararı mümeyyizünbihin bozulmasına ve izahatı salife ve itirazının kabulile ahkâmı kanuniye dairelerinde yeniden karar verilmek üzere evrakın mahalline iadesine ittifakla karar verildi.

..

1 Numaralı Kazanç Temyiz Komisyonundan sadir olup Maliye mecmuasının Şubat 1937 tarihli nushasından iktibas edilen bu karar hakkında aşağıdaki muahazalar arz olunur:

1° Gerek Vekâletin mutaleasında gerekse komisyon kararında , kocasının bakkal dükkânında çalışan kadının vergiden muraî tutulması için kari koca arasındaki kanunî rabıtalara memsek tutulmuştur. Fakat bu mutalea ve karar dikkatle okunurse görülecektir ki bu makamlar, karının vergi ile mükellef olmaması için ancak müstahdem vaziyetinde bulunmaması lüzumunu ileri sürüyorlar. Eğer müstahdemin mevki ve vaziyetinde ise kari dahi kocasından aldığı ücretten dolayı vergi verecektir, demek oluyor. Fakat, muayyen bir ücreti almıyorsa ve kocası ile çalışarak, müşterek faaliyet sayesinde, aile birliğini geçindiriyorlarsa vergi vermez. Bu mutalea Vekâletin tahriratından serahaten anlaşıldığı gibi komisyonun kararından bu fikir zımnen anlaşıyor; Yani kari müstahdem sıfatı ile gündelik veya aylık alırsa vergi verecek, değilse vermeyecektir; Çünkü Temyiz komisyonu «kadının tabii ve kanunî şerik vaziyetinde vaki hizmet ve muaveneti vergi ile teklifini müstelzim olmadığını» söylüyor.

Karının bu tabii ve kanunî şerik vaziyetini ispat zımında Medenî kanunun 151 ve 153 üncü maddelerine dayanılması doğrudur. Ezcümle 153 üncü maddede karının koca için muavin ve müşavir olacağı ve bu vazifesini ifa eder iken müşterek saadeti temin için gücü yettiği kadar çalışması lüzumunu âmir olduğundan bir çok şarihler karının icabında kocanın mağazasında çalışmaya mecbur olduğunu ve muhalefeti halinde hakime müracaat edilebileceğini söylemişlerdir. Bu cihetlerde mahallî adatın göz önünde tutulması lâzım gelir.

2° Bu kararda konulan prensip yalnız karı içinmi variddir? Oğul ve kardaş için tatbik edilemezmi? Meselâ bir bakkal, bir manifaturacı oğlunu veya kardaşını mağazasına alıyor; Onlara muayyen bir ücret vermemekle beraber evinde yaşıyor, giydiriyor ve harçlık parası veriyor. Esasen baba kanunen çocuklarının işesini temin ile mükellefdir. Kardaşlar arasında da nafaka mecburiyeti vardır. Bu hadiselerde dahi muhasses bir ücret ve maaşın bulunduğu ispat edilmedikçe oğlun ve kardaşın çalışmasından naşı vergi almamak adaleti teklifiyeye muvafık düşer.

3° Bu mantiki düşüncüyü bir a: daha ileriye götürerek deyebilirizki vergi mükellefiyeti bir kimsenin çalışmış olması noktasına değil kazanmış olmasına göre tahsis eder Vakidirki bir kimse tekaüt olmuş, işi yok, sıkılıyor. Bir akrabasının bir dostunun dükkânına gidip meşgul olur, çalışır: Bunuda meccanen yapar. Bir kimse bu dükkâna mütemadî sûrette müdavimidir, ve muntazam surette hizmet ediyor diye vergi tarhına kalkışmak adalet prensibine muvafık düşmese gerekdir.

4° Bu kararda nazari dikkati calip bir nokta vardır. Tetkiki İtirazat komisyonu mükellef vergisinin nısfını tediye etmediğinden hakkı itirazını tanımadı.

Burada söylenecek iki şey vardır: Bir kerre bu hüküm çok ağır ve haksızdır. Meselâ bir gündelikciden 100 lira isteniyor; Bu mükellefde katiyen elli lira-yı vermiyor; Halbuki takdîr edilen gayri safi kazanç, tayin edilen sınıf ve derece noktalarında isabet yokdur. İtirazi dinlenirse hak kazanacak, vergi miktarı çok incek ve belki tenzilatlı vergi miktarını tediye edecek. Neden mükellef bu haktan mahrum edilsin? Ve böyle hareket etmekte Hazinesinin ne gibi bir faidasi olur?

Vergi kanunu mütemadiyen tadil edilegelmekte olduğundan bu tadilat arasında mükelleflere faydeli olabilecek noktaların de gözden kaçırılmaması ve bu hükmün iptali temennîye şayandır.

Birde, Temyiz komisyonunun dediği gibi itiraz, gündelikçi olarak tavsif edilen bir kimse tarafından dermeyan edilmesi halinde mutlaka 61 inci madde hükmünün tatbiki icap etmeyip itirazın mahiyetini ihate etmek icap eder! Mükellef esasen hiç bir vergi ile teklif edilmeyeceğini veya gündelikci ad edilemeyeceğini iddia ederse artık 61 inci maddenin tatbikine mahal kalmaz: Çünkü bu madde ile mevzu nısf verginin tediyesi şartı vergi miktarine, ve sınıf ve dereceye karşı yapılan tarhiyata münhasırdır.

5° Görüyoruzki Vekâlet dahi Temyiz komisyonunun aynı mutaleasında bulunmuşdur. Eğer Temyiz Komisyonu muhalif mutaleada buluna idi netice ne olurdu? Müddei mevkiinde bulunan Maliye Vekâleti bittetik, kendi memurunun yaptığı tarhiyatı haksız görürse, mücerred Tetkiki İtirazat ve Temyiz Komisyonu zuhulen muhalif karar vermiştir diye o kararı tatbike mecburmudur? Yoksa lehine bir karar mevcut olmasına rağmen, haksız gördüğü bir muameleyi iptala sâlahiyet-tarmidir? Tamika değer bu meseleyi mütehasşis maliyeci arkadaşlarımızın nazari tetkikine arz ediyorum.

G. F. M.